

เรื่อง ตดหมูตดหมา

รายละเอียด

ตดหมูตดหมา ชื่อสามัญ Fever vine

ตดหมูตดหมา ชื่อวิทยาศาสตร์ *Paederia linearis* Hook.f. จัดอยู่ในวงศ์เข็ม (RUBIACEAE)

สมุนไพรตดหมูตดหมา มีชื่อท้องถิ่นอื่น ๆ ว่า ต่ายานตัวผู้ เครือตดหมา (นครราชสีมา), หญ้าตดหมา (ภาคเหนือ), พังโหม (ภาคกลาง), ย่านพาโหม (ภาคใต้), ตดหมูตดหมา, หญ้าตดหมูตดหมา เป็นต้น

หมายเหตุ : ตดหมูตดหมาที่กล่าวถึงในบทความนี้ เป็นพรรณไม้คนละชนิดกับหญ้าตดหมา (*Paederia pilifera* Hook.f.) และเถาตดหมา (*Merremia tridentata* (L.) Hallier f.)

ลักษณะของตดหมูตดหมา

ต้นตดหมูตดหมา จัดเป็นไม้เถาขนาดเล็ก มีกลิ่นเหม็นเขียวเฉพาะและมียาวสีขาวทั้งต้น เจริญเติบโตแบบไม้เลื้อยเนื้ออ่อน ลำต้นเป็นสีเขียว มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8-5 เซนติเมตร ก้านใบ กิ่งอ่อน ก้านช่อดอก และผลมีขนสั้น ๆ ปกคลุมอยู่หนาแน่น ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ดและการปักชำ เจริญเติบโตได้ในดินทุกชนิด ชอบดินร่วนซุย แสงแดดจัด ทนแล้งได้ดี พบขึ้นทั่วไปในที่รกร้าง ในป่าธรรมชาติ โดยเฉพาะตามป่าผสม

ผลัดใบ ป่าเต็งรัง และป่าที่ก้ำกึ่งดินสภาพที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 400-800 เมตร ในต่างประเทศ พบได้ที่ประเทศอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนวิธีการป้องกันและกำจัด สามารถทำได้โดยการใช่วิธีการเกษตรกรรม (ตาก ตัดให้สั้นเพื่อไม่ให้ดอกออก หรือขุดทิ้ง) และใช้สารเคมีต่าง ๆ

ใบตดหมุดตดหมา ลักษณะของใบเป็นรูปใบหอก ปลายใบแหลมหรือเรียวยาว โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-2.2 เซนติเมตร และยาวประมาณ 7.1-12 เซนติเมตร ใบเป็นสีเขียวถึงเขียวค่อนข้างเข้ม หน้าใบและหลังใบไม่มีขน แต่จะมีขนสั้น ๆ ละเอียดที่มุมเส้นใบตัดกับเส้นกลางใบ เส้นแขนงใบออกตรงข้ามกันและเยื้องกันบ้าง ปลายเส้นวิ่งไปจนเส้นถัดไปไม่ถึงขอบใบ เส้นแขนงเล็ก ๆ สานกันเป็นร่างแห มีเส้นแขนงใบข้างละ 4-7 เส้น ก้านใบยาวประมาณ 1.2-2.3 เซนติเมตร

ดอกตดหมุดตดหมา ออกดอกเป็นช่อบริเวณยอดและตามซอกใบ ยาวประมาณ 15-25 เซนติเมตร ดอกย่อยมีจำนวนมากอยู่ชูดัดกันเป็นกระจุก กลีบดอกด้านนอกเป็นสีเขียว ส่วนด้านในเป็นสีม่วงเข้ม ดอกมีลักษณะเป็นรูปกรวยปลายแยกเป็นแฉก 5 แฉกและหยักตื้น โดยจะออกดอกในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม

ผลตดหมุดตดหมา ลักษณะของผลเป็นรูปไข่หรือกลมแบน ผลมีขนาดกว้างประมาณ 0.4-0.5 เซนติเมตร และยาวประมาณ 0.5-0.7 เซนติเมตร ผลจะแก่ในช่วงเมษายนถึงพฤษภาคม

สรรพคุณของตดหมุดตดหมา

1. ทั้งต้นมีรสขม สรรพคุณเป็นยาอายุวัฒนะ (ทั้งต้น)
2. ใบมีรสขม ใช้ทำเป็นอาหารบำรุงกำลังคนไข้หรือคนชราได้ (ใบ)
3. ใบนำมาตำพอกเวลาปวดศีรษะ อาการปวดศีรษะจะดีขึ้น (ใบ)
4. ช่วยแก้ตัวร้อน (ทั้งต้น)
5. ใช้เป็นยาถอนพิษเหล้า ยาสูบ และพิษจากอาหาร (ทั้งต้น)
6. รากมีรสขมเย็น ใช้ฝนหยอดตา แก้อาการตาแดง (ราก) ส่วนอีกข้อมูลระบุว่าให้ใช้รากนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้ตาฟาง ตาแฉะ ตาฝ้า (ราก)
7. ผลและใบใช้เป็นยาแก้อาการปวดฟัน (ใบ, ผล)
8. ใช้แก้อาการอักเสบที่คอและปาก (ยอดอ่อน)
9. รากใช้ต้มกับน้ำดื่มจะช่วยให้อาเจียน (ราก)
10. ช่วยขับลม (ทั้งต้น) ยอดและเถาใช้ผสมในตำรับยาแก้ท้องอืด ยาขับลมในลำไส้ บำรุงธาตุ แก้เจ็บท้อง จุกเสียด แน่นท้อง แก้นิว (ยอดและเถา)
11. ทั้งต้นใช้เป็นยาแก้ท้องเสีย (ทั้งต้น)
12. ใช้เป็นยาระบายอ่อน ๆ (ยอดอ่อน)

13. ช่วยขับพยาธิไส้เดือน (ทั้งต้น)
14. รากใช้ฟาทาแก้ริดสีดวงทวาร (ราก)
15. ใบใช้เป็นยาแก้ริมน แก้วปวดแสบปวดร้อน (ใบ)
16. ทั้งต้นใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาขับปัสสาวะ (ทั้งต้น)
17. ช่วยแก้พิษงู (ใบ)
18. ใช้เป็นยาขับน้ำนมของสตรี (ยอดอ่อน)

นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วว่ารากมีสรรพคุณแก้โรคนานขโมย รักษาฝีชาน แก้ก้องเสีย ลำไส้พิการ แก้อาการจุกเสียด ช่วยขับน้ำเหลืองเสีย (ราก), เถามีสรรพคุณแก้ธาตุพิการ เป็นยาอายุวัฒนะ แก้กษามาน ตานขโมย แก้ไข้ ตัวร้อน รักษาرامةขนาด ท้องเสีย ช่วยขับลมในลำไส้ แก้ก้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นยาระบายอ่อน ๆ ช่วยขับพยาธิ แก้ดีรั่ว ใช้ทาแผลที่ถูกรังแก ช่วยถอนพิษงู (เถา), ใบมีสรรพคุณเป็นยาอายุวัฒนะ แก้อาการจุกเสียด แก้กษามาน แก้ไข้ตัวร้อน ใช้จับส้น แก้กษามาน เป็นยาระบายอ่อน ๆ ช่วยขับพยาธิไส้เดือน แก้ดีรั่ว แก้อาการคัน (ใบ), ดอกมีสรรพคุณแก้ไข้จับส้น ช่วยขับน้ำนม (ดอก), ผลมีสรรพคุณช่วยแก้ไข้จับส้น หืดไอ แก้มองคร้อ แก้ก้องมาน แก้ก้องสีดวง (ผล), นอกจากนี้ยังมีสรรพคุณเป็นยาแก้ไข้สามประจวบ แก้เสมหะ แก้ฟกบวมในท้อง และช่วยบำรุงธาตุไฟ (ไม่ระบุส่วนที่ใช้) (ข้อมูลจากเว็บไซต์ของไทยแลนด์)

ประโยชน์ของตดหมุดตดหมา

1. ใช้เป็นพืชอาหารและสมุนไพร โดยใช้ยอดอ่อนและใบอ่อนนำมากินเป็นผักสดจิ้มกับน้ำพริก แก้วกับลาบ และตำมะม่วง หรือนำมาต้มหรือลวกรับประทานเป็นผักจิ้มกับน้ำพริก
2. ใช้เป็นอาหารของสัตว์เลี้ยง เช่น โค กระบือ เป็นต้น ดันมีกลิ่นเหม็นเขียวเพราะมีสาร Methyl mercaptan เมื่อนำมาต้มกลิ่นระเหยไป สามารถนำมาทำอาหารได้
3. ผลใช้ทาพื้นทำให้พื้นมีสีดำ
4. รากนำมาปอกเปลือกแช่น้ำ นำไปตำกับข้าวเหนียวหนึ่งเพื่อทำข้าวพอง (ข้าวโป่ง) หรือที่คนภาคกลางเรียกว่า "ข้าวเกรียบว่าว"
5. ใช้ปลูกเป็นไม้ประดับ ด้วยการปลูกเป็นค้างให้เลื้อย ดอกมีขนาดเล็กแต่ออกดอกมีสีส้มสวยงาม

คำสำคัญ : สมุนไพร

ที่มา : กมลทิพย์ ประเทศ และคนอื่นๆ. (2543). การสำรวจพรรณไม้ในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

รวบรวมและจัดทำข้อมูล : กาญจนา จันทร์สิงห์

วันที่ : 2018-02-13

https://arit.kpru.ac.th/ap2/local/?nu=pages&page_id=86&code_db=610010&code_type=01

The Office Of Academic Resource Information And Technology